

(برخه: په خاوره کي عضوي مواد (ORGANIC MATTER IN SOIL)

لومړۍ لوست: په خاوره کي عضوي مواد

اصطلاحگانی

- مواد عضوی Organic Matter ✘
- خاوره هفته (Humus) ✘
چی نباتی او حیوانی و راسته شوی مواد
ولری) چی په مکمله تگه تجزیه شوی
وی.
- تجزیه Decomposition ✘
- ساتلو او Water Holding Capacity ✘
ظرفیت یا قابلیت

سالمه او با کييفته خاوره له ۵ فيصده عضوي موادو څخه تشکيل شوي ده.
په ياد باید ولرو چي ۹۰ فيصده‌مول عضوي مواد د ۲۵ سانتي مترو په اندازه د
خاوری په پورتى سطحه کي شتون لري. چي بیا هم اکثره عضوي مواد په
خاوره د ۱۵ سانتي مترو په سطحه کي چيرته چي حيواني او نباتي مواد په
تجزيه باندي پيل کوي، پيدا کيري. د موادو تجزيه (decomposition of the material)
کري. سالمه او با کييفته خاوره هماگه خاوره ده چي عضوي مواد په هغي کي
بنه تياره او ژوره وي

+
په ځګلي ساحو اووبن و لرونکو سيمو کي عضوي مواد په کترت او زياتي اندازې سره ليدل
کيري. هو! په ياد ولرئ چي لوخي خاوری، غرني سيمي او نهکښت شوي سمي (بيګياه او
اوبو) نسبت ځګلي اوګيائیزو سيمو ته د کمو عضوي موادو (organic matter) لرونکي
دي.

+
د خاوره هره برخه چي "آوبه او هوا لبریدونکي" (weathered) په نظرا رائي په دي
معني سره دي چي دا خاوره د یو مقدار ذ عضوي موادو لرونکي دي.

عضوی مواد له حیوانی او نباتی موادو څخه ترکیب شوي دي
چي د تجزیه په پروسه کي قرار لري.

+
تجزیه او يو له بل څخه پاش کيدل(Decomposing) په ساده اجزاء يا لومړنيو عناصر و باندي د مادي له جدا کيدو نه عبارت دی.

+
هو، عضوي مواد د بي شميره دندو لرونکي دي:

- د خاوری جربنست ته مقاومت بخښي او هغه با ثباته کوي. ✗
- د اوپو څخه د استفادې ساتني او قابلیت ته زیاتوالی ورکوي. ✗
- د خاوری هوا و هنه(aeration) او نم ويستنه زیاتوي. ✗
- د کاتیو(مثبت ایون) د تبادلې قابلیت او ظرفیت اضافه کوي. ✗
- د ورسنیدو په تعقیب عضوي مواد خاوری ته برابروي(البته په هغه صورت کي چي بنکته نسبت N:C ولري) ✗
- د خاوری pH7 متعادل ساتي. ✗
- په خاوری شتون لرونکي عضوي مواد د مايكرو او ګانيزمونو (ذره بياني واړه موجودات) لپاره غوره غذائي منبع يا سرچينه ده. ✗

- هغه عضوي مواد په بشپړه تګه تجزیه کيدلی شي د هيومس (Humus) په نامه یاديږي. ×
- ټولی خاوری په توپيري تګه د تجزیه کيدونکو موادو لرونکي وي. ×
- هيومس، يا د تجزیه کونکي مادي بقاياوی د خاوری د سلامتی او د نبات د رشد او نمو لپاره ثابت، حیاتي او پايدار موادی. ×
- هيومس (Humus) رطوبت جذبوي او او بو د زيرمي په تګه د نباتاتو د رينو لپاره د او بو د کموالي په وخت کي او وچ موسم خپله دنده تر سره کوي. ×
- د خاوری د لميديو او وچيدو په مرحلو کي هيومس د انقباض او انبساط په عمل سره د نباتاتو د رينو لپاره د هوا د جريان زمينه مساعده کوي. +

- هیومس د نباتاتو لپاره څو نوعه اسیدي او حیاتي مواد(په دیري کمي اندازې سره) برابروي چي البته دا مواد د نایتروجن او فاسفورس لرونکي نه وي. *
- له یاده باید ونه باسو چي صحرایي شګي په دیري کمي اندازې سره د هیومس لرونکي وي. *
- صحرایي تګي او جغلي خاوری د کم مقدار عضوي مادي لرونکي دي او یا هم هیڅ عضوي مواد نه لري او دا خاوری د نبات حیات یا ژوند نه حمایه کوي. *
- هغه خاوری چي کامله تګه د ورستيدو مرحلې ته رسیدلي وي د تورب په peat نامه سره یادېږي چي داسي خاوری حاصل ورکونکي نه (infertile) وي.

د خاوری دې ولو غلکانو تجزیه کونکي عوامل، د خاوری چینجي (earthworms) د مړه او عضوي موادو عمدہ تجزیه کونکي دي چي د تجزیه کونکو په حالت کي وي، چي خپل غذائي مواد له بکتریا وو او فگسونو څخه چي په دي نباتاتو باندي نمو کوي .

1. د خاوری چینجي عضوي مواده همټوکه کوي او په دي ترتیب سره اساسی برخه د غذائي موادو په دوران (recycling) کي اخلي.

د خاوری چینجي (Earthworms) چي په اکثره معندهلو خاورو او حاره (tropical) خاورو کي پیدا کيږي.

د خاوری چینجي په ۲۳ فاميليو باندي ويشهل شوي دي چي له ۷۰۰ نه زيات جنسونه او له ۷۰۰۰ نه زياتي نوعي (species) لري.

د خاوری چینجي له یوه انج نه نیولي تر دوه یارد (yards) پوري او بردوالي لري چي په فصلی شکل په خاوره کي پیدا کيږي.

د شمير او فعالیتونو له نظره، د خاوری چینجي د خارویو په نړۍ کي نسبت غیر فقاریه حیواناتو (invertebrates) او مفصل لرونکو (arthropods) ته شتون لري.

د خاوری چینجی د خاوری جوړیت، او بو جریان، غذایي موادو تحریک او د نبات رشد او نمو په پېړ چېتکه او دراماتیکه توګه تغیر ورکوي.

ګر چي د خاوری چینجی د خاوری د سلامتیټولو سیستمونو ته لازم او ضروري نه دي ولی د هغوي شتوالي معمولاً د خاوری د سلامتی د سیستمېن ودونکي وي.

1. عضوي مواد په خه ډول د نباتاتو پواسطه جذب او تر استفادي لاندي نيوں کيږي.

بي شميره لاري شتون لري ترڅو چي نباتات وکولي شي په خاوره کي له شتون لرونکو عضوي موادو څخه استفاده وکړي.

شکلنو خاورو ته د عضوي موادو اضافه کول ددي سبب کيږي ترڅو چي په هغې خاورو کي د اوبو ساتلو ظرفيت ته زياتوالی ورکړي.

د اوبو د ساتني ظرفيت (Water holding capacity) اضافي اوبو په برابرولو سره د نباتاتو په نمو او رفیو ویستلو کي مرسته کوي.

په طبیعی تګه شگلنې خاوری (Sandy soil) زياتي او به ساتلي نه شي، نو په دي بنا د هري په اضافه کول سره په خاوره کي د اوبو د ساتني ظرفيت لپارگهټور کيدلی شي.

عضوي مواد د مهمو غذايي موادو په شمول د نايتروجن او نورو مهمو عناصر د لرونکي دی چي د نباتاتو د لازمي نمو او رشد لپاره ضروري وي.

نايتروجن، فاسفورس او پوتاشيم هماغه عناصر دي چي د نبات لپاره ډير مهم دي او په هره اندازه چي د عضوي موادو (organic matter) مقدار په خاوره کي زيات وي په هماغي اندازې سره په هغې د پورته عناصر د زياته اندازه شتون لري.

عضوي مواد د خاورې په انحلال او تجزيه کي مرسته کوي، د خاورې له تراکم او کمپکشن (compaction) څخه مخنيوي کوي.

مرور / خلاصه

1. عضوي مواد (organic matter) د خاوری په کومه برخه کي پیدا کيري؟
2. د مهریازی له مخي د عضوي موادو کوم چي په خاوره کي پیدا کيري، بیگنی یا مثالونه روښانه کړئ.
3. د خاوری چینجی په خه ډول سره د عضوي موادو په تجزيه کي مرسته کوي؟
4. عضوي مواد په خه ډول سره د نباتاتو په نمو او رشد کي ګټور واقع کيدلی شي؟